

Tävla mer — bli bättre

Vi är inte tillräckligt tävlingsinriktade i Sverige. Det anser KTH-forskaren Magnus Rönn, som har varit med och byggt upp ett internationellt forskningsområde kring arkitekttävlingar.

– Tävlingar främjar arkitektonisk kvalitet. Våra grannländer har dubbelt så många arkitekttävlingar som vi, säger han.

TEXT PETER WILLEBRAND FOTO ANNA RUT FRIDHOLM

Fler öppna arkitekttävlingar är inte bara bra för konkurrensen, det ger även unga arkitekter chansen att på egen hand skapa sig ett namn.

– Titta hur många unga duktiga arkitekter som kommer fram i Finland och Danmark. Tävlingarna både bidrar till återväxt och utbildar byggherrar, säger han.

I Sverige står kommunerna bakom de flesta av arkitekttävlingarna. Men Magnus Rönn anser att många kommuner är alldeles för feiga och bara satsar på säkra kort.

– I praktiken cementeras bilden av den svenska arkitektkåren där ett antal kända namn ständigt återkommer, oavsett projektets natur.

Samtidigt betonar han att tävlingar skapar ömsesidig nytta.

– Det ligger en stor pedagogisk vinst i botten. När man tvingas specificera villkoren och tänka igenom uppgiften blir man också en mer kompetent beställare.

Arkitekttävlingar är inget nytt fenomen. Som pedagogisk idé är den moderna tävlingen runt 250 år gammal. Men det var för cirka 150 år sedan som tävlingsformen fick sitt genombrott som professionell praktik. Det skedde i samband med industrialismen och borgarklassens framväxt i städerna, som drev på samhällsutvecklingen. Plötsligt uppstod ett behov av byggnadstyper som inte funnits tidigare: skolor, tågstationer, bibliotek, varuhus ...

– Tävlingarna definierade sin samtid. Tävlingsbidragen gav publiken svar på hur en modern arkitektur skulle anpassas till sitt ändamål och vilka funktioner byggnaden skulle ha.

Nya byggnadsuppgifter drev också på arkitekternas vilja att organisera sig. Man ville bilda motkraft till oklara tävlingsvillkor och reglera tävlingarna för att göra dem mer rättvisa. Det sammanföll med den liberala tidsandan i slutet av 1800-talet, när många folkrörelser startades och hela samhället reformerades.

– Den var den bästa lösningen som skulle premieras, inte arkitekten med det bästa kontaktnätet. Det är också bakgrunden till kravet på att förslagen ska redovisas anonymt för juryn.

På det hela taget kan man säga att arkitekttävlingarna alltid har speglat sin samtid.

– De flesta materialpriserna, som Stenpriset, startades på 1980-talet när marknaden avreglerades. På samma sätt ändrades tävlingarnas fokus i samband med avregleringen. Byggherren och markanvisningarna blev viktigare i stadsbyggandet än arkitekten, och pengar fick en allt större betydelse för synen på kvalitet, säger Magnus Rönn.

Dagens tävlingar är också ett samtidens lackmuspapper. Den typiska tävlingen i arkitektur och stadsbyggnad anordnas av en offentlig aktör som vill definiera en miljö med publik karaktär, till exempel ett "naturrum".

– Det handlar återigen om ett sökande efter en form och en definition på en god lösning. Situationen påminner om tävlingens roll för 150 år sedan, säger Magnus Rönn.

Han delar in arkitekttävlingarna i två grundformer: den öppna och den prekvalificerade.

– En öppen tävling i Sverige får vanligtvis runt 40-140 bidrag, medan en handfull kontor brukar bjudas in till den prekvalificerade tävlingsformen. I det senare fallet är det också vanligt med samma ersättningar för nedlagt arbete till designteamen, man kanske får 200 000 för sitt förslag.

Det finns även två underkategorier: projekt- och idétävling.

”I praktiken cementeras bilden av den svenska arkitektkåren där ett antal kända namn ständigt återkommer.”

– En projekttävling innebär att arrangören genomför vinnande bidrag, vid en idétävling finns inget sådant löfte.

Att delta i tävlingar brukar vara både tidskrävande och ta resurser från andra projekt.

– Man skulle kunna tro att arkitekterna drar sig för att tävla eftersom det tar så mycket kraft, men vi har inte sett några sådana tecken. Tvärtom. De vill tävla ännu mer, säger han.

En förklaring är förstas att det finns ett marknadsföringsvärde i att delta.

– Man kan säga att själva tävlandet har blivit en del av professionen. Sveriges Arkitekter är en nyckelspelare för professionen med anställda tävlingssekreterare och en tävlingsnämnd med förtroendevalda ledamöter.

Vad ska man göra för att öka intresset för ett materialpris som Stenpriset?

– Bidragen som nomineras och juryns sammansättning sätter standarden på priset. Träpriset har lyckats bäst av materialpriserna. Ett sätt att öka intresset för Stenpriset skulle till exempel kunna vara att bredda underlaget och låta tävlingen omfatta hela Norden. ■